

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

Грибенко Г.,

Криворізький державний педагогічний університет

Анотація. Грибенко Г. Є. В статті розглянуто сутність демократичного стилю педагогічного спілкування, а також шляхи формування індивідуального стилю спілкування майбутніх вчителів.

Ключові слова: демократичний стиль спілкування, індивідуальний стиль спілкування, педагогічне спілкування.

Аннотация. Грибенко А. Е. В статье рассмотрена сущность демократического стиля общения, а также пути формирования индивидуального стиля общения будущих учителей.

Ключевые слова: демократический стиль общения, индивидуальный стиль общения, педагогическое общение.

Annotation. Gribenko A. In the article describes essence of the democratic style of the pedagogical intercourse, and also ways of forming of the individual style of intercourse of future teachers.

Key words: democratic style of the intercourse, individual style of the intercourse, pedagogical style.

Постановка проблеми. Гуманізація професійної освіти в Україні є пріоритетним напрямком соціального і духовного відродження суспільства. Гуманістична педагогіка націлена на організацію суб'єкт-суб'єктної взаємодії педагога з вихованцями та колегами, в процесі якої суб'єкти співтворчості адаптуються до нових вимог суспільства, самовизначаються та само реалізуються. Цілі гуманістичного спілкування спрямовані на сприйняття та розуміння партнера через "перевтілення в нього", входження в його світ. Таке спілкування передбачає щире, дружнє ставлення до кожного із учнів, готовність вчителя до співпраці з вихованцями, створення сприятливого творчості психологічного клімату в колективі.

Творча активність, професійна рефлексія педагога проявляються певною мірою в обраному ним індивідуальному стилі діяльності і спілкування, який об'єднує професійну й комунікативну компетентність та індивідуальні особистісні утворення.

В системі підготовки майбутніх вчителів, а також при адаптації молодих педагогів до вимог сучасної гуманітарної освіти має місце суперечність між реальною потребою майбутнього спеціаліста в оволодінні знаннями, вміннями та навичками педагогічного спілкування та можливістю отримати їх в процесі навчання у вищому педагогічному закладі. Розв'язати цю суперечність можливо, цілеспрямовано формуючи індивідуальний стиль педагогічного спілкування. При цьому вирішується одразу цілий комплекс задач: комунікативні задачі співпадають з навчально-виховними, що спрощує процес співпраці; взаємовідношення педагога та вихованців стають емоційно-позитивними, що сприяє ефективній співтворчості; педагогічний вплив є адекватним особистості вчителя та індивідуальним особливостям кожного з учнів, що сприяє їх творчій самореалізації.

Роботу виконано у контексті програм НДР Криворізького державного педагогічного університету.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В психологічній та педагогічній науці налічується велика кількість досліджень по вивченню аспектів індивідуального стилю педагогічної діяльності та стилю спілкування.

Такі вчені, як Н. В. Блохіна, Є. А. Климов, В. С. Мерлін під стилем розуміли “обумовлену типологічними особливостями сталу систему способів діяльності, яка формується у людини, що прагне до найкращого здійснення даної діяльності” [3;7].

В контексті теорії інтегральної індивідуальності (В. С. Мерлін, В. А. Толочек, Т. М. Хрустальов) стиль виступає як єдність об'єктивних вимог діяльності та індивідуальних якостей, як фактор, що гармонізує особистість професіонала, внаслідок чого підвищується майстерність.

Спираючись на теорію управління (В. А. Кан-Калік, Я. Л. Коломинський, Н. Ф. Маслов та ін.), стилі можна розділити на авторитарний, демократичний та ліберальний, додаючи похідні від них, а також проміжні. В працях багатьох вчених ми зустрічаємо типологію стилів керівництва та спілкування, а також методики їх діагностування.

Більшість вчених-педагогів (В. І. Загвязинський, В. А. Кан-Калік, Н. В. Кузьміна, В. А. Сластьонін, Л. В. Кондрашова та ін.) під стилем розуміють прояв у професійній діяльності особистісних якостей, що

визначають унікальність поведінки педагога, його майстерність, творчий потенціал, а також вибір шляхів самореалізації та впливу на вихованців.

Дані розробки є основою для подальшого вивчення та розкриття проблеми індивідуального творчого стилю діяльності та спілкування викладача.

Мета статті. На основі аналізу наукової літератури виявити особливості педагогічного спілкування, а також основні напрями формування індивідуального стилю спілкування майбутніх вчителів.

Отримані результати. Оптимальне педагогічне спілкування – таке спілкування вчителя (та всього педагогічного колективу) з учнями, яке створює найкращі умови для розвитку мотивації вихованців та творчого характеру навчальної діяльності, для формування особистості суб'єктів цього процесу, забезпечує позитивний емоційний клімат, керує соціально-психологічними процесами в колективі, дозволяє вчителю максимально реалізувати свої особисті якості. Місія сучасного педагога – цілеспрямована організація творчого процесу, в якому він через спілкування щоденно піклується про інтелектуальний та духовний розвиток особистості вихованця. Характер педагогічного спілкування істотно впливає на результати процесу навчання, несе в собі професійно значуще навантаження. Тобто, будь-який дидактичний компонент повинен підкріплюватися комунікативним забезпеченням. Перш за все це відбивається в стилі педагогічного впливу та спілкування.

“Стиль спілкування педагога впливає не тільки на ставлення учнів до предмету, але й на загальний настрій в колективі, атмосферу їх емоційного благополуччя в діяльності”, – наголошує В. А. Кап-Калік [2].

Психолого-педагогічні дослідження свідчать, що для учнів (студентів) важливими є не стільки питання змісту, форм та методів навчання, скільки індивідуальні моральні та комунікативні якості вчителя. Л. В. Кондрашова підкреслює, що основу педагогічно виправданого стилю складають відносини партнерства, співпраці, товаришування, взаємодопомоги та поваги” [4]. Ще А. С. Макаренко писав: “Я намагався переконати, що я не стільки педагог, скільки я тебе вчу, щоб ти був грамотним, щоб ти працював... що ти громадянин, а я

старший, той, що керує твоїм життям, з твоєю ж допомогою, з твоєю ж участю” [6]. Орієнтація на демократичний стиль спілкування, на наш погляд, сприяє рішення основних задач педагогічної науки та практики.

Такий стиль передбачає коректне ставлення до кожної особистості, неприпустимість використання авторитарних форм керівництва, а тим більше – образ та погроз. В той же час використання демократичного стилю не виключає висування певних вимог до учнів, ознайомлення їх із системою заборон та обмежень, які існують для людей їх віку та соціального статусу. Важливим є і те, що інструкції та заборони надаються вчителем у формі пропозицій, які затверджуються в ході дискусій, а за їх реалізацію відповідає весь колектив. Похвала та догана надається вчителем в коректній формі, з порадами, як закріпити позитивні досягнення та уникнути подальших помилок.

Демократичний стиль спілкування, згідно досліджень сучасних вчених, є найбільш ефективним за показниками продуктивності, а також за рівнем міжособистісних відносин та задоволення від співтворчості. Межі між різними стилями досить умовні та рухливі, однак педагогу необхідно намагатися зберігати перш за все загальні орієнтири, націленість на демократичний стиль спілкування, а це означає розмовляти на одній мові та знайти порозуміння з вихованцями, їх батьками та своїми колегами.

Оволодіння основами професійно-педагогічного спілкування обов'язково повинно відбуватися на індивідуально-творчому рівні. Різні компоненти спілкування своєрідно та неповторно проявляються в діяльності кожного педагога. Тому однією із стратегічних задач майбутнього вчителя є формування індивідуального стилю спілкування.

На основі розробок В. О. Сухомлинського, Ш. А. Амонашвілі, О. М. Леонт'єва, П. С. Решетнікова, В. А. Кан-Каліка та інших ми намагалися створити узагальнюючу модель оволодіння професійним педагогічним спілкуванням для майбутніх вчителів. Мета реалізації такої моделі – навчити студентів спілкуванню та керуванню дітьми на основі інтенсифікації спілкування, а також створити умови для усвідомлення ними своєї діяльності й відносин між суб'єктами цієї діяльності з позицій сучасної науки.

Ми визначили наступні принципи формування індивідуального стилю спілкування:

- Аналіз індивідуальних позитивних та негативних особистісних утворень. Професійно значущими ми вважаємо такі якості як любов до дітей, доброта, здатність до емпатії, цілісність особистості, інтелектуально-творча активність, емоційний оптимізм, високий рівень комунікативної культури, професійна рефлексія, яка передбачає самоконтроль, самоаналіз, а також усвідомлення своєї діяльності та стосунків з позиції оточення. Різноманітні психологічні бар'єри виникають через неадекватну самооцінку, нерозвинену мотиваційно-ціннісну систему, неорганізованість, конфліктність, відлюдність, авторитарний стиль спілкування. С. А. Климов, Б. М. Теплов доводять, що успіх людини залежить від того, як вмію вона використовує свої позитивні якості й нейтралізує вади [3; 8]. Особливістю самовиховання комунікативних якостей майбутніх педагогів є той факт, що воно будується на основі усвідомлення реальної потреби в удосконаленні цих якостей. Із цього витікає доцільність наступного принципу.

- Реальна педагогічна діяльність, живе спілкування з дітьми як основа формування, удосконалення й закріплення індивідуального стилю спілкування.

- Встановлення психологічного контакту, позитивної атракції між суб'єктами педагогічної взаємодії. Формуванню позитивної атракції сприяє такт, співчуття, взаємодопомога. Вчитель повинен навчитися слухати учня, щиро цікавитися його проблемами та почуттями. Також виникненню симпатії сприяють нетрадиційні, ігрові форми навчання, створення "ситуації успіху", використання компліментів, позитивних оцінок, тобто усе, що сприяє створенню творчої атмосфери, емоційному піднесенню.

- Вміння займати різні позиції в залежності від навчально-виховних задач, але завжди бути всередині групи, а не над або поза нею. У цьому контексті ефективним засобом для підвищення адаптаційних можливостей молодих педагогів є регулярна зміна вимог, ситуацій, партнерів по спілкуванню. Це також допомагає подолати різні психологічні бар'єри в спілкуванні.

- Своєчасна корекція методистами стилю спілкування майбутніх вчителів. Методист або вчитель повинні приділяти увагу тій проблемі, яка турбує конкретно того чи іншого студента. Такий підхід дозволяє заощадити час та сили, оптимізувати процес засвоєння професійного досвіду. Аналізуючи досягнення студентів, важливо спрямовувати їх перш за все на оволодіння діалогічним спілкуванням, активізацію ініціативності, творчої діяльності учнів.

- Орієнтація на духовне спілкування, одухотворення навчальної діяльності, виховання в учнів прагнення давати людям радість, щастя, створювати красиві речі. Усе це виховує прагнення працювати з любов'ю та теплотою своєї душі, захоплювати й захоплюватись творчістю.

Висновки. Успішність педагогічної діяльності визначається рівнем сформованості у вчителя культури професійного спілкування. Від вміння педагога спілкуватися з учнями, їх батьками та колегами залежить морально-психологічний клімат в колективі, засвоєння учнями духовних цінностей й моральних норм, захоплення наукою, рівень індивідуально-творчого розвитку. Спілкування складає ядро професійної діяльності педагога. Використання тренінгів, на наш погляд, є лише допоміжним засобом розвитку індивідуального стилю спілкування. Для майбутніх педагогів єдиною можливістю досконально оволодіти комунікативною культурою та сформувати індивідуальний стиль спілкування є постійна педагогічна практика. На жаль, тривалість педагогічної практики на даний момент не відповідає потребам майбутніх вчителів та не дає можливості охопити увесь спектр психолого-педагогічних ситуацій, сприятливих для формування індивідуального стилю спілкування.

Подальший напрямок дослідження. Створення програми саморозвитку майбутніх педагогів та експериментальна перевірка її ефективності.

Література

1. Амонашвили Ш. А. Здравствуйте, дети! – М., 1983.
2. Кан-Калик В. А. Учителю о педагогическом общении. – М., 1987.
3. Климов Е. А. Индивидуальный стиль деятельности. – Казань, 1969.
5. Кондрашева Л. В. Методика подготовки будущего учителя к педагогическому взаимодействию с учащимися. – М., 1990. – С. 49.

6. Леонтьев А. А. Педагогическое общение. – М., 1979.
7. Макаренко А. С. Избранные педагогические произведения. Т.3. С.89.
8. Мерлин В. С. Очерк интегрального исследования индивидуальности. – М., 1986.
9. Решетников П. Е. Нетрадиционная технологическая система подготовки учителей. – М., 2000.
10. Сухомлинский В. А. Разговор с молодым директором школы. – М., 1982.
11. Теплов Б. М. Избранные труды: В 2-х т. – М., 1985. – Т.1.

МАЛЮВАННЯ ОГОЛЕНОЇ ФІГУРИ В ІНТЕР'ЄРІ ЯК ЕТАП НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ ЗІ СТВОРЕННЯ КАРТИН ІЗ ЗОБРАЖЕННЯМ ЛЮДЕЙ

Дмитренко В. В.,

Криворізький державний педагогічний університет

Анотація. У статті розглянуто проблему методики виконання малюнку оголеної фігури людини в інтер'єрі. Розглядається питання вирішення простору в зображенні за допомогою лінійної та повітряної перспективи, передачі освітлення й моделювання форм предметів інтер'єру та фігури людини засобами світлотіні з урахуванням їхнього взаємного розташування та взаємовпливу один на одного.

Ключові слова: фігура людини, інтер'єр, перспектива, освітлення, простір.

Анотация. В статье рассмотрена проблема методики выполнения рисунка обнаженной фигуры человека в интерьере. Рассматривается вопрос решения пространства в изображении с помощью линейной и воздушной перспективы, передачи освещения и моделирования форм предметов интерьера и фигуры человека средствами светотени с учетом их взаимного расположения и взаимовлияния друг на друга.

Ключевые слова: фигура человека, интерьер, перспектива, освещение, пространство.

Annotation. In the article the problem of method of implementation to the picture of nude of man is considered in an interior. The question of decision of space is examined in the image by a linear and air prospect, transmissions of illumination and design of forms of the articles of interior and figure of man by facilities of chiaroscuro taking into account their mutual location and influencing on each other.

Keywords: figure of man, interior, prospect, illumination, space.

Постановка проблеми. Однією з важливих умов роботи над художнім твором із включенням фігур людей, є вміння зобразити фігуру людини в середовищі, у просторі з урахуванням взаємозв'язку між елементами середовища та людини і їхнього взаємного впливу одне на іншого. Завдання з малювання оголеної фігури людини в інтер'єрі є важливим етапом у здобутті навичок та вмінь на шляху вирішення цієї